

2024-05-21

FÖRSLAG TILL YTTRANDE

Dnr: KFKS-2024-00372

Remitteringsinstans Dnr: U2024/00726

Nacka kommuns yttrande över betänkandet Skolor mot brott (SOU 2024:17) från Utbildningsdepartementet

Sammanfattning

Nacka kommun delar utredarens uppfattning att det krävs ett systematiskt arbete för att motverka brottslighet och öka säkerheten i såväl skolan som samhället i stort. Nacka kommuns inställning till utredningens förslag i stort är dock att det ansvar som läggs på skolorna är allt för detaljreglerade och omfattande. Nacka kommun bedriver ett aktivt brottsförebyggande arbete där skolan är ett centralt område. Skolorna är viktiga aktör i detta arbete och den samverkan som pågår. Det finns redan bestämmelser i skollagen som ställer krav på skolornas arbete med aktuella frågor. Därtill är skolorna en viktig del i den samverkan som lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete redan förutsätter. Nacka kommun anser dock att skolans ansvar och arbete med brottsförebyggande åtgärder och säkerhetsfrågor inte ska styras genom föreslagen detaljreglering kring närmare hur det arbetet ska genomföras. Nacka kommun är positiv till en reglering gällande ansvar att polisanmäla misstanke om brott och även att skolor ges möjlighet att undersöka väskor men önskar framhålla vissa praktiska svårigheter och konsekvenser som förslagen skulle innebära för rektorerna och personalen på skolorna. Förslagen om att stödmaterial ska tas fram för att underlätta skolornas arbete välkomnas.

Nacka kommun önskar i övrigt lämna följande synpunkter på de olika avsnitten i betänkandet:

Vi föreslår inte en möjlighet för skolor att besluta om säkerhetskontroll genom larmbågar (avsnitt 13.4.6)

Utredningen har inte lämnat förslag kring denna typ av åtgärd utifrån deras bedömning av omfattningen av utredningens uppdrag. Nacka kommun önskar dock påtala att det vore av intresse att frågan om möjlighet för en huvudman att vid behov kunna besluta om införande av ovanstående säkerhetsåtgärder utreds vidare.

Skolan ska bedriva ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete (avsnitt 16.3)

Nacka kommun anser att utredningens förslag innebär ett allt för detaljreglerat och omfattande krav på skolorna. Det vore därtill allt för långtgående att kräva att en skola inom ramen för ett sådant uppdrag även ska ta med sådant som händer utanför skolans område och skoltid. Utredningen anger att skolan i samband med kartläggningen kan förväntas ta in information från kommunen, polisen, socialtjänsten, civila samhällets organisationer och det lokala näringslivet i sin kartläggning. Nacka kommun anser inte att det är rimligt att genom föreslagen reglering ålägga skolan ett så pass omfattande uppdrag som ligger långt ifrån dess kärnuppdrag gällande utbildning. Vidare ställer det betydande arbets- och tidskrav på skolan som inte har tagits tillräcklig hänsyn till i förslaget konsekvenser (se vidare om detta). Det finns redan tydliga bestämmelser i skollagen som reglerar elevernas trygghet och studiero samt även kompletterande bestämmelser i arbetsmiljölagen. Skolan bedriver ett systematiskt kvalitetsarbete i den här typen av frågor och att ytterligare införa ett dokumentationskrav är vare sig ändamålsenligt utifrån skolans kärnuppdrag eller ett lämpligt sätt att hantera skolans resurser. Om en skola har problem med återkommande brottslighet bör samtal med polis ske gällande hur skolan kan och ska förebygga återkommande brottslighet i verksamheten. Sådana möjligheter till samarbete finns redan idag. Nacka kommun anser inte att det hör varken till skolan eller förskolans roll, skyldighet eller möjlighet att genomföra den här typen av kartläggningar som förslaget omfattar.

Skolans fysiska utformning har stor betydelse för förekomsten av brott i skolan. Nacka kommun önskar framhålla vikten av att det brottsförebyggande arbetet därför även beaktar skolmiljöns utformning. Det som tydligt utmärker platser där brott begås i skolan (kriminologena platser) är att det förekommer friktion (många människor på samma plats), konkurrens (ex. bråttom till nästa lektion), åldershomogenitet (att eleverna är i samma ålder) och avsaknaden av vertikal social kontroll (vuxna som ser eleverna). Det är viktigt att det stödmaterial som ska tas fram även utgår ifrån kunskapen kring hur man kan arbeta för att bygga bort brott i olika fysiska miljöer, exempelvis CPTED (Crime Prevention Through Environmental Design), samt beaktar befintlig kunskap, stödmaterial, rapporter etc., exempelvis stiftelsen Tryggare Sveriges rapport *"En tryggare skola"*, som redan finns inom det brottsförebyggande området. Allvarliga våldssituationer i skolan har visats sig främst begås av tidigare eller nuvarande elever som blivit kränkta eller mobbade i skolan. Skolas möjlighet att fokusera på sitt grunduppdrag och befintliga krav är därför en viktig del i det brottsförebyggande arbetet. Den överhängande delen av de brott och ordningsstörningar som sker på skolorna begås av elever som går där. Detta bör tas med i beaktande vid bedömningen av de effekter som åtgärder för att begränsa tillträdet till skolan bedöms ge.

Skolan ska ges en möjlighet att besluta om undersökning av bland annat väskor och andra föremål (avsnitt 16.6)

Nacka kommun ställer sig positiv till att rektor vid behov kan besluta om en generell undersökning av elevers väskor och andra föremål på skolan. Det är en viktig preventiv faktor att eleverna ska få information om att undersökning kan komma att ske innan undersökning faktiskt sker. Det är rimligt att bestämmelsen inte omfattar låg- och mellanstadiet men, liksom utredningen även är inne på, är det viktigt att uppmärksamma den risk som finns med att det kan leda till att äldre elever på högstadiet förmår yngre elever förvara exempelvis narkotika.

Nacka kommun önskar även uppmärksamma den praktiska problematik som det kan innebära att skolan inte får undersöka en elevs väska vid konkret brottsmisstanke. Utredningen har då menat att brottsbalkens ansvarsfrihetsgrund nöd skulle kunna tillämpas i vissa fall. Det innefattar bedömningar som inte är förutsägbara för personalen i skolan utifrån att den prövas i efterhand och det finns risk för gränsdragningsproblematik i praktiken. Det är därför önskvärt att stödmaterialet som ska tas fram även innefattar ett stöd för sådana situationer.

Nacka kommun anser att det även behöver tydliggöras och därmed göras förutsägbart vad en skola bör göra om en elev vägrar låta sin väska undersökas. Utredningen menar att en skola redan har olika disciplinära åtgärder som den kan ta till genom 5 kap. om trygghet och studiero i skollagen. Dessa disciplinära åtgärder är dock framtagna utifrån att det har visat sig att det finns elever som stör andra elevers trygghet och studiero. De är inte framtagna för en reglering av vad som ska hända om en elev vägrar låta sin väska undersökas. Åtgärder som avstängning, tillfällig omplacering eller varning framstår som främmande om en elev inte låter sin väska undersökas. Hur en skola ska agera om en elev vägrar låta sig sin väska undersökas är en viktig fråga som behöver tillämpas på ett förutsägbart och likvärdigt sätt oavsett vilken skola en elev går på.

Skolan ska ges ett ansvar att polisanmäla misstanke om brott (avsnitt 16.7)

Nacka kommun anser att det är positivt att detta nu regleras men anser att bestämmelsens utformning kan leda till en icke ändamålsenlig tillämpning i praktiken. Bestämmelsen är utformad så att rektor ska polisanmäla om inte övervägande skäl talar emot detta. Det framgår att utredningen menar att rektor innan den beslutar om polisanmälan ska göra en bedömning utifrån 31 § Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) om eleven inte är straffmyndig dvs under 15 år. Detta går i linje med tidigare avgöranden från Justitieombudsmannen (JO) men det finns betydande svårigheter.

Det finns inte en direkt hänvisning till 31 § LUL i den föreslagna bestämmelsen vilket innebär att det finns en risk att 31 § LUL inte tas hänsyn till i praktiken. I skolan saknas det generellt sett både tid och möjlighet att sätta sig in i uttalanden från förarbeten när akuta situationer uppstår. Ett annat problem är att 31 § LUL inte är riktad till

skolväsendet. Det är svårt för en skola att ta ställning till hur förutsättningarna att utreda enligt 31 § LUL ser ut för att väga in detta i bedömningen av om en skola ska polisanmäla eller inte.

Vidare är 31 § LUL en bestämmelse som kräver en rad olika hänsyn. Bestämmelsen kräver juridiska kunskaper som det inte kan förväntas att skolans rektorer ska navigera i. Dessutom kommer det i de flesta situationer inte finnas tid att närmare utreda denna fråga för rektorn.

Nacka kommun anser mot bakgrund härav att de skäl som utredningen lyfter som talar för eller emot en polisanmälan behöver renodlas och särskiljas från 31 § LUL så att bestämmelsen blir tydligare. Som bestämmelsen är skriven nu ger den intrycket att rektorer framöver ska polisanmäla betydligt mer än som sker idag vilket inte framstår vara utredningens syfte. Vid ett införande är det viktigt att stödmaterialet som tas fram ger tydligt och konkret stöd till rektorerna för att underlätta bedömningarna som ska göras.

Ekonomiska konsekvenser för kommuner (avsnitt 18.5.2)

Nacka kommun delar inte utredningens bedömning att det endast kommer att ta rektor och annan skolpersonal 12 timmar årligen för arbete med lägesbild (kartläggning) och åtgärdsplan. De ambitionsnivåer som utredningen har gett uttryck för gällande lägesbild och åtgärdsplan är betydligt mer tidskrävande än så och bedöms kräva att rektorer engagerar sina medarbetare på ett sätt som inte tillräckligt beaktats. Om rektorer exempelvis ska ha kunskap och kompetens att hantera bedömningar utifrån 31 § LUL vid en polisanmälan så är även det en åtgärd som kostar tid och pengar vilket inte tagits tillräcklig hänsyn till.

XX
Kommunstyrelsens ordförande
Nacka kommun

XX
Stadsdirektör
Nacka kommun